

ДОСВІД КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ РОБОТИ ЗА КОРДОНОМ: РАЙОННІ КУЛЬТУРНІ ЦЕНТРИ В ІСПАНІЇ

Ірина Лисакова
Київ

Стаття присвячена вивченню досвіду роботи районних культурно-дозвіллевих центрів в Мадриді (Іспанія). Проблема вдосконалення культурно-дозвіллевої діяльності як невід'ємної частини життєдіяльності людини потребує вивчення заради подальшого поліпшення духовного життя народу. Дослідження передового досвіду західних країн може допомогти вирішити окремі завдання організації діяльності українських закладів культури. Тому мета статті – докладне вивчення видів культурно-дозвіллевої діяльності районних центрів, підвалин їх організації, фінансування, підбору кадрів, нормативних документів і т. д. Особливий акцент ставиться на проблеми залучення молоді до участі в заходах культурних центрів, на новітні методи організації дозвілля. Стаття може бути корисною для студентів, що вивчають менеджмент соціокультурної діяльності, оскільки містить практичні матеріали щодо організації цієї діяльності.

Ключові слова: культурно-дозвіллева діяльність, районні культурні центри.

Сферу культури за кордоном відрізняє інституційна різноманітність. В кожній з її галузей діє приватний капітал в різних формах (від дрібного індивідуального підприємництва до великих, навіть транснаціональних компаній), а також некомерційні структури та державні організації. Зону приватного бізнесу заповнюють переважно інноваційні високоприбуткові структури, що базуються на інформаційних технологіях, традиційні заклади індустрії розваг та деякі поліграфічні підприємства й видавництва. В приватному секторі зосереджено майже весь фото-бізнес, виробництво музичних інструментів, звуко- та відеозапис та його реалізація (за винятком записів класичної музики), кіностудії, циркове та естрадне мистецтво, джаз, рок та фольклор.

На засіданні ЮНЕСКО ще в 1967 році в Монако була сформульована мета, якій мали слідувати всі держави в організації своєї культурної політики: «Завдання ...полягає в тому, щоб всі люди мали доступ до культурного життя та активно в ньому брали участь» (Zhidkov 1996, р. 30) [2]. Більшість розвинутих країн Заходу переслідували цю мету і досягли багато в чому значних успіхів саме в галузі розвитку некомерційних структур.

Відмінною рисою європейської інституційної структури в соціокультурній сфері є значні та міцні позиції некомерційного сектору. Його заклади не мають на меті отримання прибутків та функціонують завдяки суспільному фінансуванню – за рахунок бюджетних та позабюджетних джерел. Неприбуткові організації розповсюджені в тих галузях, де орієнтація на прибуток наносить шкоду якості продукту або обмежена платоспроможністю людей та попитом. Творчий елемент, що використовується в роботі таких некомерційних закладів, як правило, не отримує адекватної ринкової оцінки (наприклад, в архівній, музейній, бібліотечній справі). Некомерційні заклади більш незалежні від ринку, що дозволяє їм бути гнучкішими, оперативно реагувати на потребу в послугах та культурних продуктах, впроваджувати новітні форми роботи, практично не протиставляючи їх тим, що пропонуються масовою культурою. З іншого боку, це дозволяє таким закладам задовольняти все більш диференційовані запити людей завдяки орієнтації на реалізацію соціально-культурних цілей. Саме цей тип інституцій розширює доступ до культурних цінностей, сприяє підвищенню культурного рівня людей, і тим самим виконує важливу соціальну функцію.

Некомерційні структури розділяються на приватні та державні. Державні більшою мірою обмежені бюджетними можливостями, ніж приватний некомерційний сектор. Однак їх не можна назвати консервативними, їх послуги не мають стандартизованого характеру. Як приклад, можна навести іспанські культурні центри, зокрема в столичному Мадриді.

Як і в Україні, мерія міста (а точніше – це уряд мегаполісу) опікується цілою низкою проблем, притаманних міському господарству. Це споживання та комерція, економіка, освіта, безпека, транспорт, охорона здоров'я, розвиток та інфраструктура, туризм, соціальні

служби. В списку департаментів мадридського уряду представлений відділ культури та дозвілля (cultura u ocio). Залишаючи поза увагою багато різноманітних закладів та заходів, якими опікується цей департамент, слід зосередитися на районних культурних центрах. Їх двадцять один (за районами), хоча насправді їх кількість набагато більша, оскільки на один район може припадати від двох до п'яти філій, що знаходяться в зручній для мешканців місцевості і виконують їх запити в залежності від складу населення, наявності культурних пам'яток, інших особливостей. Наприклад, один з центрів в районі Аргансуела розташований в пам'ятнику архітектури «Будинок з годинником» (Casa del Reloj), де відбуваються виставки, концерти, конференції. В цьому ж районі є інший центр, що призначений для молоді (Casa de la Juventud): таким чином, інтереси різних груп населення враховані в межах одного району.

Центри працюють з понеділка по п'ятницю з 8 до 22 години, в суботу з 10 до 22, а в неділю – з 10 до 15 години. За своїми назвами вони розділені на соціокультурні та культурні. Це означає, що в одних на перший план виведено роботу спеціалістів соціальних служб, а в других переважають послуги культурно-розважального, пізнавального, розвивального та рекреаційного характеру. Про це пише В. Дуліков (2003, р. 8): «...зона совместной деятельности социальных работников, социальных педагогов и организаторов досуга является наиболее благоприятной для решения социокультурных задач, т. к. здесь используется все многообразие средств воздействия на личность» [1].

Слід перерахувати основні послуги, що надаються практично в усіх центрах. По-перше, це надання приміщень, що мають в розпорядженні таких центрів, для проведення різноманітних заходів. Це можуть бути великі зали та маленькі аудиторії, виставкові приміщення, кафе, спортивні зали, музичні салони, театральні сцени та танцювальні класи. Це може бути навіть історичне приміщення, якщо таким володіє центр.

Більш звичним є надання культурно-розвивальних послуг в клубах, гуртках, студіях, що працюють в таких центрах. Вони дуже різноманітні за характером та змістом. Серед найбільш розповсюджених – танцювальні класи, музичні студії (гітара та фортепіано), образотворче мистецтво (живопис, малюнок), бальні та традиційні танцювальні та театральні студії (фламенко та севільяна), спортивні та спортивно-танцювальні класи (пілатес, джаз, тай-чі, зумба), рукоділля та біжутерія, кроєння, шиття та дизайн одягу, дизайн та декорація приміщень, комп'ютерне навчання та ін. Серед класів, що зустрічаються не у всіх центрах – класи плетіння мережива, кераміки, тканиня, переплетення книг, гравіювання, інкрустація, реставрація, розпис скла, курси сомельє, літературні студії, фотографічні та ретушувальні студії, навіть графологія - тобто те, що може бути хобі, і водночас набуттям професійних навичок.

Серед студій, що мають пізнавальний характер, популярністю користуються цикли з історії мистецтв, знайомство з історією країни та видатними персонами, екскурсійні цикли знайомства з Мадридом та його околицями, архітектурні та музейні цикли. Також популярними є курси іноземних мов для дітей та дорослих. Слід відзначити, що дитячі програми складаються окремо і займають доволі велику частку роботи таких центрів. Серед класів, студій та занять, що пропонуються дітям – студії з розвитку моторики, мовлення, оздоровчі види гімнастик, ігрові заняття, театральні та танцювальні класи, заняття з різних видів мистецтва. Дитячі або молодіжні семінари, анонсовані в інформаційних проспектах чи на сайтах, зазвичай чітко вказують вік дітей, що приймаються до груп.

Курси розраховані на триместри та продовжуються протягом жовтня – червня (наприклад, з 1 жовтня до 20 грудня, з 7 січня до 28 березня, та з 6 квітня до 20 червня). Рівень класів чи гуртків переважно початковий, за виключенням випадків, коли курс розрахований на декілька років. Запис на курси здійснюється в травні-червні на майбутній сезон. Для запису в групи треба подати заяву та певні додаткові документи. Переважне право на запис до груп мають мешканці кожного з районів, де розташований центр, або особи, як працюють чи навчаються в цьому районі. Претенденти мають надати документи, що підтверджують саме це їх переважне право. Адміністрація центру має право перевірити дані претендентів та вжити заходів у випадку подачі неправдивих відомостей.

Зарахування в гуртки, класи та групи відбувається не автоматично: існує певний конкурс, бо кількість місць обмежена. Час, місце зарахування та критерії прийому визначаються в кожному центрі окремо. Претенденти, які не увійшли до списку

прийнятих, включаються до списку очікування.

Оплата відбувається щоквартально. Документи про оплату надаються адміністрації центру у визначені терміни. Після цього остаточно формуються кількість груп та кількість учнів в майстернях та класах. Якщо клас чи майстерня не мають попиту, це може призвести до їх ліквідації. Термін подачі заявок може бути продовжений, якщо лишилися вакантні місця. В такому випадку зарахування відбувається по мірі появи заявок. Якщо оплата не надійшла у визначений термін, членство в гуртку, групі чи майстерні може бути припинено. В такому випадку потрібно не тільки сплатити визначену суму, а й подати документи на зарахування заново (за наявності місця).

Вступний внесок встановлюється державними документами (постановою уряду міста) про надання послуг чи проведення заходів. Він не змінюється протягом навчання і не залежить від того, розрахований курс на триместр чи на цілий навчальний рік. Наприклад, цього року він складає 8,35 євро. Різні курси коштують по-різному: це залежить від кількості занять на тиждень. Наприклад, курси з одним заняттям – 35 євро, заняття двічі на тиждень – близько 50 євро, тричі – близько 60 євро, шість годин на тиждень – близько 100 євро (для порівняння – оренда квартири для сім'ї складає приблизно 500-600 євро). Якщо людина починає заняття не з першого дня проведення курсів чи гуртка, вона все одно має сплатити повну вартість триместру.

Відвідувачі курсів мають бути попереджені на початку занять, які матеріали їм знадобляться, які додаткові кошти їм прийдеться вносити, якщо курс буде потребувати певних витрат (виїзди за межі центру, змагання, екскурсії, пленери). Студентам не дозволяється займати аудиторії без дозволу чи присутності інструктора чи педагога. Особливо це стосується дітей, яких мають приводити та забирати прямо з дверей аудиторії, де проводяться заняття. Тобто, викладачі несуть відповідальність за поведінку дітей лише під час занять. Правилами визначається, що конфліктні особи, що заважають проведенню занять, завдають шкоди приміщенню, а особливо перешкоджають іншим учням в досягненні поставлених ними цілей, мають покинути приміщення і не допускаються до занять. До обов'язків педагогів входить: не допускати присутності на заняттях людей, що не внесені до реєстру групи, а також проявів сексизму, расизму, ксенофобства, порушення прав людини. На заняттях забороняється їсти, пити, курити. Зарахування на будь-який курс передбачає повну згоду з виконанням всіх означених правил та норм.

Отже, при відносно невеличкій вартості різноманітних занять, у користувачів культивується достатньо серйозний та відповідальний підхід до них. При цьому попит на ці заняття є великим, вільних місць практично не спостерігається, та лист очікування є завжди заповненим.

Слід окремо відзначити молодіжну програму роботи центрів культури, який передбачає різноманітні напрями для осіб від 12 до 18 років. Серед них: молодь та кіберпростір (інтернет, відеоплатформи, блоги та соціальні мережі); простір музики та танцю (ді-джеїнг, ударні, музичні інструменти, музичний запис та його поширення); простір креативності (творчі майстерні та конкурси); простір гри (настільні ігри та спорт). В кожному районі серед центрів культури є обов'язково один чи два, що працюють за молодіжною програмою. Відвідування за цими напрямками в центрах культури є безкоштовним.

Молодіжні програми здійснюються в межах не одного району, а декількох суміжних, що складаються в певну зону. Таких зон сім, тобто, в одну зону потрапляють по 3-4 райони. Роботу в їх межах регулюють спеціальні відділи. До їх складу входять юридична консультація та відділ інформації молоді. Індивідуальна юридична консультація безкоштовна та конфіденційна. Інформаційний відділ має за мету індивідуальне інформування та орієнтування молоді на теми, що цікавлять; адаптацію до нових технологій; надання можливості освіти за кордоном, отримання міжнародних студентських карток ISIC та FYTO (для тих, хто не є студентом); організацію та динамізацію діяльності будь-яких програм та закладів, скерованих на молодіжну аудиторію; надання інформації через соціальні мережі та Інтернет.

Куратори молодіжних програм беруть на себе певні якісні зобов'язання: освіта та професійна кваліфікація працівників молодіжних програм має бути відповідною; обладнання та матеріали, з якими працюють в межах молодіжних програм, мають бути сучасними та відповідної якості; приміщення для роботи з молоддю повинні бути

обладнаними відповідно концепції безбар'єрного середовища; інформація, яку надають куратори, має бути актуальною та правильною (якщо терміново надати таку інформацію неможливо, її мають надати протягом 48 годин в робочі дні); офіси молодіжної програми мають співпрацювати з іншими службами, що забезпечують виконання інших молодіжних програм; всі райони міста повинні мати службу молодіжної інформації, години роботи якої мають бути адаптованими до потреб молоді.

Події, що відбуваються в межах молодіжних програм, висвітлюються в окремих блогах. На перших сторінках блогу можна знайти державні документи, що гарантують права дітей та молодих людей до 25 (з виключеннями щодо інвалідів – до 30) років. Поруч розташовані запрошення на заняття клубів та гуртків (мексиканська кухня, капоейра, кунг-фу, сексуальне здоров'я, медитація), оголошення про проведення швидких аналізів на ВІЛ та інші захворювання, про виставки робіт молодих фотографів та художників, концерти, що проводяться силами учасників гуртків та студій. Популярними серед молодих жінок є, наприклад, такі студії, як підвищення самооцінки, навчання правильній комунікації між людьми (в тому числі, в чатах, іноземними мовами), «солодкі вечори» десертів, заняття з іміджмейкінгу. Популярні також різні види робіт з серії «зроби сам»: від миловаріння до виготовлення сумок зі старих джинсів, магнітів, намист та іншої біжутерії. Для юнаків, наприклад, цікавими є курси аналогової та цифрової фотографії, заняття з обслуговування та управління гірським велосипедом. Наприклад, в останньому гуртку кількість місць слухачів обмежена лише 15 особами. В кінці занять складаються теоретичний та практичний екзамени. Цікаво, що ці шість безкоштовних занять проводяться в бібліотеці. Бібліотеки, що розташовані в Центрах, проводять для молоді також курси, що більш близькі їхній специфіці, наприклад, заняття з літературної творчості, виставки живопису та графіки, творів ужиткового мистецтва, створених учасниками творчих груп та гуртків.

Найбільш незвичним та цікавим видається відкриття в деяких центрах культури спеціальних залів для індивідуальних занять на період сесії в університетах. Наприклад, в центрі району Латина (Latina) такий зал відкритий 24 години на добу з 12 січня по 8 лютого. Будь-який студент, школяр, молодий вчений може відвідати зал в будь-який час доби, щоб без перешкод працювати і готуватися до іспитів.

Багато часу в роботі з молоддю відводиться кіно. На зустрічах можуть аналізуватися популярні серіали, окремі перегляди можуть присвячуватися конкретним історичним датам чи персонам. Часто такі перегляди мають проблемний характер. Наприклад, демонстрація «Американської історії Х» присвячена проблемі диктатури й можливості її відтворення в сучасному світі та приурочена до Дня жертв холокосту. Дуже популярним серед молоді є створення мікровідеофільмів тривалістю не більше 1 хвилини, серед яких на місцевих фестивалях обираються найкращі. Конкурс, що проводиться, наприклад, в центрі району Вікальваро (Vicalvaro), має промовисту назву «Міська фауна». Цей фестиваль закликає молодих людей озирнутися навколо себе, побачити цікавих людей, що відрізняються від інших, проникнутися їхньою долею, зрозуміти їх. Фіналом такого конкурсу є фестиваль короткометражного кіно, що проводиться під егідою муніципалітету Мадрида, а також Ради з занятості, туризму та культури.

Одним з видів роботи з молоддю є проведення так званих «аудиторій на свіжому повітрі», тобто таких, що пов'язані з природничими науками. В циклах таких занять можна помітити тенденцію професійної орієнтації, знайомства з різними навчальними та науковими закладами міста. Також звертають на себе увагу такі проекти, як фестивалі. Молодіжні фестивалі різного масштабу та призначення відбуваються в кожному районі міста. Часто під назвою «фестиваль» криються зустрічі креативних молодих людей, що намагається виразити себе в різних видах творчості. Таким є, наприклад, фестиваль району Сан Крістобаль (San Cristobal). Багато фестивалів носять освітньо-пізнавальний характер, як, наприклад, «Музика світу»; або розважальний характер, як фестиваль гумору та сміху. Дуже актуальні для молоді курси з коучінгу та створення індивідуального бренду, конференції з міжнародної мобільності і семінари з проблем мігрантів, які складають значну частку молоді робочої сили в Іспанії, як і в усій Європі.

Таким чином, культурні центри виконують дуже важливу соціальну роль в іспанському суспільстві. Це відображує загальну зацікавленість держави в посиленні соціокультурних закладів, в підвищенні їх значення в житті людей. Розширюються різноманітні прямі та непрямі заходи стимулювання галузі, формується державна

політика, що віддзеркалена в нормативних документах щодо галузі культури та відпочинку. Слід зауважити, що сфера діяльності, яка розглядається, ніяк не стосується розвитку туристичної сфери. Всі описані явища призначені для споживання особами, що вкорінені в даній місцевості, хоча б тимчасово (наприклад, студенти). Таким чином стимулюється загальний інтерес до культури, підвищення її рівня у людей, полегшення доступу малозабезпечених верств населення до культурних цінностей, активізується робота з різними етнічними та віковими групами.

Характерною особливістю розвитку сфери культури в останні десятиліття стала глобалізація, розширення міжнародних зв'язків. На прикладі роботи культурних центрів можна побачити, що ця тенденція не обійшла й Іспанію, хоча вона завжди активно відстоювала свої культурні цінності перед натиском вестернізації. Досить міцна, продумана фінансова основа та значна самостійність місцевих органів влади в проведенні культурної політики дозволяють значною мірою враховувати культурні особливості та культурні запити основних категорій населення даного району, гнучко підходити до залучення людей в соціально-культурну діяльність.

Слід відзначити ще одну тенденцію – відсутність жорсткої функціональної диференціації культурно-дозвіллевих закладів та об'єднання дозвіллевих функцій в діяльності районних культурних центрів, переплетення їх: рекреаційна функція переплітається з педагогічною, освітньою, професійно-орієнтаційною, що збагачує зміст роботи таких центрів. В цьому руслі розвивається й пошук нових форм організації культурно-дозвіллевої діяльності в усіх напрямках – як рекреаційному, культурно-просвітницькому, так і творчо-компенсаторному.

Безоплатність культурних послуг для молоді, а також невелика вартість відвідування занять в клубах та гуртках – це одне з досягнень соціальної політики Іспанії. Особливо це помітно при проведенні різноманітних свят на муніципальному, регіональному рівні, коли практично всі мешканці населеного пункту (діти та дорослі, здорові та люди з обмеженими можливостями) беруть участь в урочистостях. Безумовно, за додаткові послуги, за витратні матеріали на заняттях гуртків треба додатково сплачувати, і багато в чому участь в них залежить від платоспроможності індивіда. Але гнучкість підходу до кількості годин занять, відповідна різниця рівнів «продвинутості» показує, що для нормальної культурної життєдіяльності достатньо навіть мінімальних коштів.

Отже, розглядаючи особливості роботи районних центрів культури, необхідно відзначити, передусім, її високий організаційний рівень та яскраво виражений соціальний характер. Зрозуміло, що соціально-культурна діяльність не вирішує багатьох наболілих проблем (криза, безробіття, в тому числі – молодіжне), але все ж таки створює більш сприятливий соціальний клімат в суспільстві, і, що також важливо, робочі місця в сфері культури.

Основна відмінність культурно-дозвіллевої роботи – робота з людьми за місцем їх проживання, наближення культурних послуг до кожного, – має бути належно оцінена та взята на озброєння українськими працівниками культури.

Література:

1. Дуликов В. З. Социально-культурная работа за рубежом: Учебное пособие / В. З. Дуликов. – М. : МГУКИ, 2003. – 68 с.
2. Жидков В. С. Культурная политика и художественная жизнь / В. С. Жидков. – М., 1996. – 186 с.
3. <http://www.madrid.es/portales/munimadrid/es/Inicio?vnextfmt=default&vnextchannel=1ccd566813946010VgnVCM100000dc0ca8c0RCRD>

References:

1. Dulikov V. Z. Sotsialno-kulturnaya rabota za rubezhom: Uchebnoe posobie / V. Z. Dulikov. – М. : MGUKI, 2003. – 68 s.
2. Zhidkov V. S. Kulturnaya politika i hudozhestvennaya zhizn / V. S. Zhidkov. – М., 1996. – 186 s.
3. <http://www.madrid.es/portales/munimadrid/es/Inicio?vnextfmt=default&vnextchannel=1ccd566813946010VgnVCM100000dc0ca8c0RCRD>

Стаття посвячена изучению опыта работы районных культурно-досуговых центров в Мадрид (Испания). Проблема усовершенствования культурно-досуговой

деятельности как неотъемлемой части жизнедеятельности человека требует изучения для дальнейшего улучшения духовной жизни народа. Исследование передового опыта западных стран может помочь решить отдельные задачи организации деятельности украинских культурных учреждений. Поэтому цель статьи – подробное изучение видов культурно-досуговой деятельности районных центров, основ их организации, финансирования, подбора кадров, нормативной документации и т. д. Особенно акцентируется проблема привлечения молодежи для участия в культурных мероприятиях центров, современные методы организации досуга молодежи. Статья может быть полезна для студентов, изучающих менеджмент социокультурной деятельности, поскольку содержит практические материалы по организации данной деятельности.

Ключевые слова: культурно-досуговая деятельность, районные культурные центры.

The paper studies the experience of regional cultural and leisure centers in Madrid (Spain). The problem of improving cultural and leisure activities as an integral part of human life requires a study to further improve the spiritual life of the people. Study of excellence experience Western countries can help solve some problems of the organization of Ukrainian cultural institutions. Therefore, the purpose of the article – a detailed study of the types of cultural and leisure activities of regional centers, foundations of their organization, funding, staffing, regulatory documentation, etc. Will highlight the problem of attracting young people to participate in cultural activities centers, modern methods of organizing youth. The article can be useful for students of management of social and cultural activities, since it contains practical materials for the organization of this activity.

Key words: cultural and leisure activities, regional cultural centers.